Examen VMBO-GL en TL

2008

tijdvak 1
maandag 26 mei
9.00 - 11.00 uur

aardrijkskunde CSE GL en TL

Dit examen bestaat uit 45 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 56 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

800013-1-611o

Meerkeuzevragen
Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Open vragen
Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

De Nederlanders en hun vakantiebestemmingen

tabel 1

Port Zélande

Zand, zee en zon!

prijs in euro's per vakantiebungalow aankomstdata 2006 maandag 15.00 uur t/m vrijdag 10.30 uur **MIDWEEK**			vakantie-bungalow 4 pers.	vakantie-bungalow 6 pers.	kortingen jonge gezinnen en 55+'ers
4 nachten	24 april		249	289	20%
	1 mei	meivakantie	399	479	-
	8, 15, 22, 29 mei		289	329	20%
	6 juni, korte midweek (di-vr)	na Pinksteren	199	249	20%
	12, 19, 26 juni		299	369	20%
	3 juli	zomervakantie	429	499	20%
	10 juli	zomervakantie	499	599	10%
	17, 24, 31 juli, 7 augustus	zomervakantie	659	769	-
	14 augustus	zomervakantie	499	599	-
	21 augustus	zomervakantie	479	559	20%
	28 augustus, 4, 11, 18, 25 september, 2 oktober		329	379	20%
	16 oktober	herfstvakantie	389	459	-
	23 oktober	herfstvakantie	449	519	-
	30 oktober		279	329	20%

foto 1
Een vakantiebungalow in Port Zélande

Veel mensen kiezen bij het boeken van een korte of lange vakantie een vakantiebungalow op één van de vakantieparken van onder andere Center Parcs. Deze parken liggen midden in de natuur of aan de kust.
Eén van de bekendste parken aan de kust is Port Zélande.

1p **1** Tabel 1 geeft een overzicht van de prijzen per vakantiebungalow voor een midweek-arrangement.
→ Rekenen we zo'n midweek-arrangement tot de korte vakanties of tot de lange vakanties?
Geef het argument.

1p **2** Yvonne bestudeert de prijstabel van Port Zélande Center Parcs.
Zij komt tot de conclusie dat er sprake is van een verschil in prijs tussen hoogseizoen en laagseizoen.
→ Noem twee argumenten uit tabel 1 die Yvonne gebruikt zal hebben om tot deze conclusie te komen.

tekst 1

Port Zélande
Hier ruikt u de zeelucht al in uw vakantiebungalow. Port Zélande heeft een eigen haven aan … **X** … Ideaal voor strand- en watersportliefhebbers!
U kunt romantisch wandelen op het Noordzeestrand. Of op de fiets naar het pittoreske vissersdorpje Zierikzee. En wat dacht u van paardrijden op het strand?

Is het een keer slecht weer, dan kunt u zich urenlang vermaken in de Adventure Factory. Alsof u plots in Australië bent! Bijzonder zijn hier de hindernissen van de unieke midgetgolfbaan, deze zijn gemaakt van fietsonderdelen en oude buizen! Daarnaast kunt u in het sport- en entertainmentcentrum deelnemen aan virtueel bowlen, squash, interactief entertainment of een drankje nuttigen in het Factory Café.

1p **3** In Port Zélande zijn enkele voorzieningen getroffen die ervoor zorgen dat het park in elk seizoen aantrekkelijk is.
→ Noem zo'n voorziening.

kaart 1
Attractiepunten in Nederland

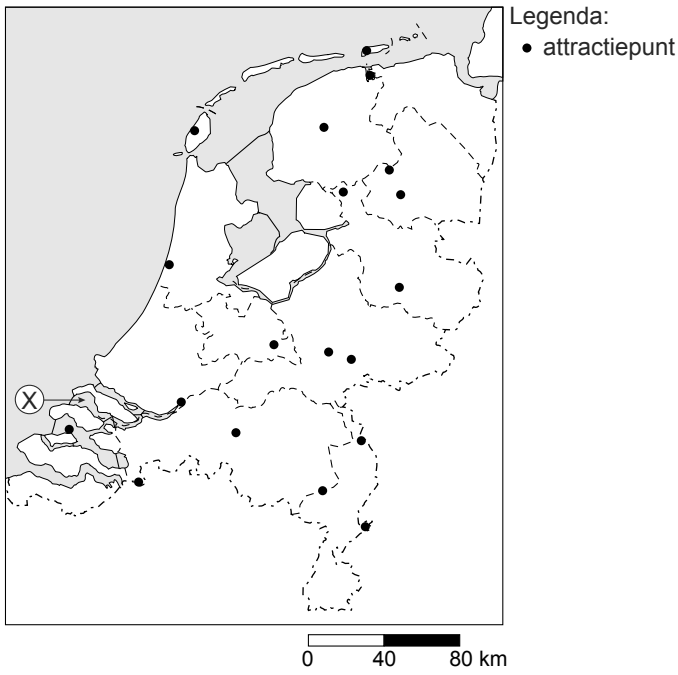

1p **4** De aantrekkelijkheid van park Port Zélande komt vooral door de ligging aan het water. In tekst 1 en op kaart 1 is deze ligging aan het water aangegeven met de letter **X**.
Welk water moet bij **X** worden ingevuld?
A Grevelingen
B Oosterschelde
C Veerse Meer
D Westerschelde

1p **5** Naast korte en lange vakanties kiezen mensen ook voor dagrecreatie.
In Nederland heeft de recreant daarbij de keus uit een veelzijdig aanbod aan attracties.
Op kaart 1 staat één soort van attractiepunten door middel van bolletjes afgebeeld.
Welke soort attractiepunten wordt op kaart 1 aangegeven?
A dierenparken
B musea en historische bouwwerken
C nationale parken
D pretparken

tekst 2

Licht krimpende vakantiemarkt in 2005

Tussen 1 oktober 2004 en 30 september 2005 ging 80,8% van de Nederlandse bevolking minstens eenmaal op vakantie (in 2004 was dat nog 81,2%).
Diegenen die in 2005 op vakantie zijn geweest, zijn ook iets minder vaak gegaan dan het jaar daarvoor (gemiddeld 2,77 keer in 2005; gemiddeld 2,82 keer in 2004).
Het totaal aantal vakanties kwam daarmee op 34,4 miljoen; zo'n 750.000 minder dan in de voorgaande periode in 2004. **... 1 ...** blijft de top-10 van buitenlandse bestemmingen aanvoeren, gevolgd door Duitsland en België.
Sterkste groeier is echter, net als voorgaande jaren, **... 2 ...**

1p **6** In bovenstaande tekst zijn de namen van twee landen vervangen door de nummers 1 en 2.
Welke landen moeten er bij deze nummers worden ingevuld?

	1	2
A	Frankrijk	Turkije
B	Frankrijk	Italië
C	Spanje	Italië
D	Spanje	Turkije

1p **7** Wat is de belangrijkste reden voor deze daling van het aantal Nederlanders dat tussen 2004 en 2005 op vakantie ging?

teksten 3, 4, 5, 6 en 7
Vijf advertenties voor verschillende vakanties in Europa

tekst 3

Een vakantie op Sardinië (Italië)
Sinds 1985 organiseert Amfibie Treks reizen/vakanties voor iedereen die wil genieten van zon, zee en natuur. Zo kan men op Sardinië zeilen of andere watersporten beoefenen.

tekst 4

Een vakantie op zonnig Sardinië
Beleef de geur van kruiden en pijnbomen tijdens deze wandelvakantie. Tijdens de omzwervingen zie je prachtige kleurrijke velden, valleien en bergen. Op Sardinië komen we langs traditionele dorpjes waar de tijd lijkt stil te staan. Daar bezoeken we kerkjes en historische plaatsen en zien we traditioneel geklede vrouwen en mannen.

tekst 5

Dansen voor beginners en gevorderden
Beleef het in Andalusië; leer tango én salsa in Zuid-Spanje. Dit alles in een persoonlijke en ongedwongen sfeer en in een authentiek Spaanse omgeving.

tekst 6

Voor de liefhebber organiseren wij al meer dan 20 jaar teken- en schildercursussen
Vlakbij de Belgische Ardennen ligt een prachtig kasteel waar teken- en schildercursussen plaatsvinden. Het kasteel ligt in een parkachtig landschap te midden van een beschermd natuurgebied. Een week schilderen betekent dan ook een week volop genieten.

tekst 7

Een vakantie op de Canarische Eilanden
De ongeveer 1500 kilometer kust van de Canarische Eilanden met rondom de Atlantische Oceaan zorgt ervoor dat men gegarandeerd kan genieten van het gunstige klimaat. Men kan het hele jaar door aan het strand zonnen, in zee baden of rustig naar de zee te kijken.

2p **8** Mark en Annemiek zijn bezig met het uitzoeken van een vakantie. Ze zijn op zoek naar een cultuurvakantie en willen ook graag actief bezig zijn. Ze houden helemaal niet van massatoerisme.
In de krant zien ze vijf advertenties (de teksten 3, 4, 5, 6 en 7) staan.
→ Geef van elke advertentie aan of deze wel of niet past bij de wensen van Mark en Annemiek.

1p **9** Welke van de bovenstaande vakanties rekenen we tot de verre vakantiebestemmingen?
A alleen de vakanties genoemd in de teksten 3 en 4
B alleen de vakanties genoemd in de teksten 4 en 5
C alleen de vakanties genoemd in de teksten 5 en 6
D alleen de vakanties genoemd in de teksten 6 en 7
E alle vakanties genoemd in de teksten
F geen van de vakanties genoemd in de teksten

tekst 8
Een advertentie

Spanje/Portugal	Turkije
Portugal 8 dgn vanaf **€ 199** p.p.	Kusadasi 8 dgn vanaf **€ 199** p.p.
Spanje 8 dgn vanaf **€ 299** p.p.	Side 8 dgn vanaf **€ 199** p.p.
Gran Canaria 8 dgn vanaf **€ 295** p.p.	Marmaris 8 dgn vanaf **€ 199** p.p.
Portugal ALL INCLUSIVE 8 dgn vanaf **€ 450** p.p.	Bodrum ALL INCLUSIVE 8 dgn vanaf **€ 225** p.p.

1p **10** In de aardrijkskundeles hebben Nadia en Raisa het over de advertentie van tekst 8. Ze verschillen met elkaar van mening of je de bovenstaande aanbiedingen moet rekenen tot het massatoerisme of het elitetoerisme.
Nadia is van mening dat de aanbiedingen zijn gericht op massatoerisme en Raisa denkt dat ze gericht zijn op elitetoerisme.

→ Wie van de twee heeft er gelijk?
Kies eerst voor Nadia of Raisa en geef daarna een argument waarop Nadia of Raisa haar mening heeft gebaseerd.

2p **11** Er is een duidelijk verband tussen zon- en strandvakanties en overmatig watergebruik. Voor toeristische voorzieningen wordt veel water gebruikt (volgens het NC-IUCN). Tegenover de 250 liter water die een Spanjaard gemiddeld per dag gebruikt, gebruikt een toerist dagelijks zo'n 440 liter. Dit is afhankelijk van de activiteiten die de toerist onderneemt. Het watergebruik kan zelfs oplopen tot bijna 900 liter water per dag. Dit is het geval wanneer zwembaden en golfbanen (die gesproeid moeten worden) meegerekend worden.

→ Geef twee voorbeelden van problemen die kunnen ontstaan door het overmatig watergebruik van toeristen in het Middellandse Zeegebied.

tekst 9

Ontwikkelingslanden als vakantiebestemming

Ontwikkelingslanden worden steeds belangrijkere vakantiebestemmingen. Volgens de World Tourism Organization reist meer dan 30% van de internationaal reizende toeristen naar ontwikkelingslanden. Van de Nederlandse toeristen reist 8% naar bestemmingen in ontwikkelingslanden.

1p **12** Naar aanleiding van tekst 9 doet Kim drie uitspraken:

1 Nederlanders die naar ontwikkelingslanden in Azië op vakantie gaan, rekenen we allemaal tot massatoerisme.
2 Vakantiebestemmingen naar ontwikkelingslanden in Afrika zijn allemaal natuurvakanties.
3 Tot de vakantiebestemmingen in ontwikkelingslanden behoren ook bestemmingen als Egypte en het Caribisch gebied.

Welke uitspraak is of welke uitspraken zijn juist?

A alleen 1
B alleen 2
C alleen 3
D alleen 1 en 2
E alleen 1 en 3
F alleen 2 en 3

tabel 2
Vakantiedata schooljaar 2007 - 2008 per regio en onderwijstype

Vakantie	Regio	Onderwijstype*	Data
Herfst	noord	bo+vo	13-10-07 t/m 21-10-07
Herfst	midden/zuid	bo+vo	20-10-07 t/m 28-10-07
Kerst	noord/midden/zuid	bo+vo	22-12-07 t/m 06-01-08
Voorjaar	zuid	bo+vo	16-02-08 t/m 24-02-08
Voorjaar	noord/midden	bo+vo	23-02-08 t/m 02-03-08
Mei	noord/midden/zuid	bo+vo	26-04-08 t/m 05-05-08
Zomer	noord	bo	28-06-08 t/m 10-08-08
Zomer	noord	vo	28-06-08 t/m 17-08-08
Zomer	zuid	bo	05-07-08 t/m 17-08-08
Zomer	zuid	vo	05-07-08 t/m 24-08-08
Zomer	midden	bo	19-07-08 t/m 31-08-08
Zomer	midden	vo	12-07-08 t/m 31-08-08
* bo = basisonderwijs / speciaal onderwijs; vo = voortgezet onderwijs			

kaart 2
Nederland

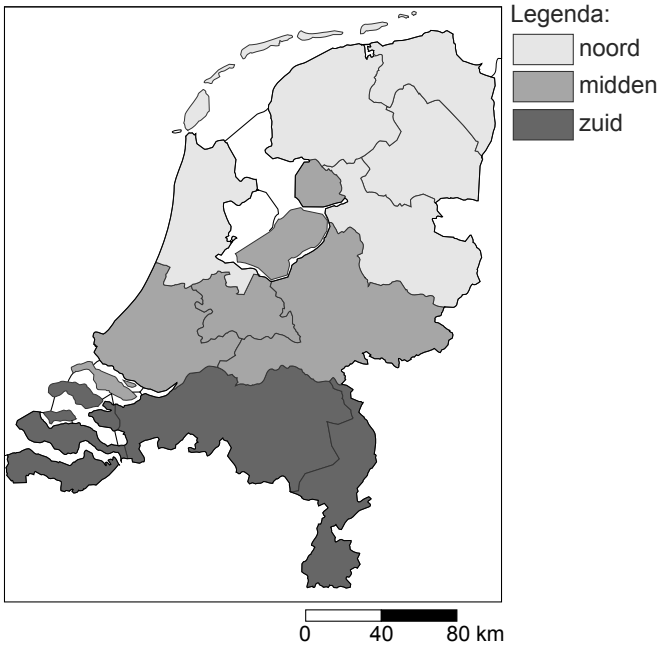

1p **13** In de meeste schoolagenda's worden de schoolvakanties genoemd.
De vakanties in Nederland zijn in drie groepen verdeeld (zie tabel 2 en kaart 2):
- in periodes: voorjaar, mei, zomer, herfst en kerst
- naar gebied: noord, midden en zuid
- naar basis- en voortgezet onderwijs

Wat wil de overheid met deze vakantie-indeling, zoals in tabel 2 en kaart 2 te zien is, bereiken?

A een grotere vakantieparticipatie
B meer vakantiespreiding
C reclame maken voor vakantiegebieden in Nederland
D vergroten van de recreatiedruk

1p **14** Hans, Fuat en Peter zijn alle drie 15 jaar en vrienden van elkaar. Ze hebben besloten in de zomervakantie een trektocht per fiets te maken door Nederland. Het probleem is echter dat ze in verschillende delen van ons land wonen. Hans woont in Utrecht, Fuat in Assen en Peter in Maastricht. Ze moeten dus eerst een geschikte datum vinden waarop ze allemaal vakantie hebben.
Op welke datum kunnen zij volgens tabel 2 het vroegst op vakantie gaan?

A op 29 juni
B op 6 juli
C op 13 juli
D op 20 juli

tekst 10

THAILAND!

Ontdek prachtig Thailand – fascinerende 15-daagse vlieg-/rondreis
We bezoeken o.a. Bangkok, River Kwai, Ayutthaya, Saraburi en brengen de laatste dagen door aan één van de hagelwitte stranden aan de Golf van Thailand.

Dag 1: non-stop vliegreis Amsterdam-Bangkok
Dag 2: transfer naar het hotel, vrije middag
Dag 3: Bangkok met o.a. het Grand Palace met zijn Wat Phra Keo tempel, de sfeervolle groenten- en fruitmarkt en de kleurrijke bloemenmarkt. Vrije middag, facultatieve tocht door de kanalen (klongs)
Dag 4: vrije dag, facultatief naar de bekende drijvende markt van Danmoen Suduak of de populaire tocht 'Fietsen in Bangkok'
Dag 5: 'Bridge on the river Kwai' en het erekerkhof
Dag 6: de oude stad Ayutthaya en Pitsanulok, gelegen aan de rivier de Nan, met vele woonboten en drijvende restaurants
Dag 7: de oude stad Sukothai, vroeger een kosmopolitisch koninkrijk en vervolgens op weg naar Chiang Rai
Dag 8: kennismaking met traditierijke bergstammen in de ruige bergen van Noord-Thailand, de 'Golden Triangle' waar Birma, Laos en Thailand samenkomen, boottocht over de Mekong rivier
Dag 9: via de prachtige Doi Sakhet Highway rijden we naar Chiang Mai, waar we de handvaardigheidsindustrie en de zijde-industrie bekijken
Dag 10: bezoek aan een olifantenschool, een orchideeënkwekerij en de Doi Suthep tempel
Dag 11: vrije dag, facultatieve fietstocht in de omgeving van Chiang Mai en vervolgens per slaaptrein terug naar Bangkok
Dag 12: langs de apentempel (Kao Yoi) in Petchaburi naar de rustige badplaats Cha-Am met authentieke sfeer
Dag 13: vrije dag in Cha-Am, u verblijft in een hotel vlakbij het strand
Dag 14 en 15: transfer naar de luchthaven van Bangkok en terugvlucht en aankomst op Schiphol

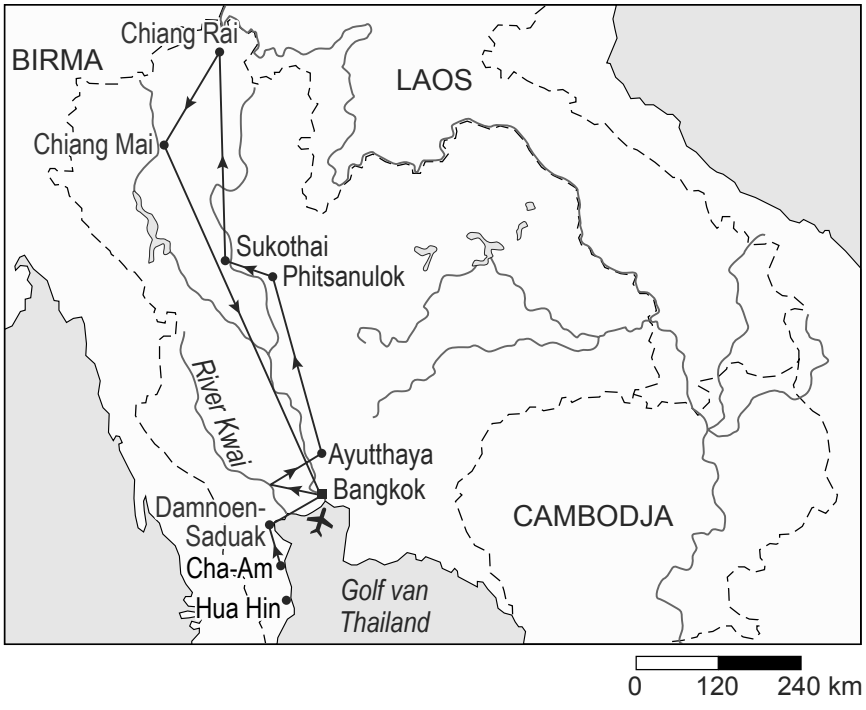

2p **15** Volgens de advertentie (zie tekst 10) staat op dag 8 een kennismaking met traditierijke bergstammen op het programma.
Melissa beweert dat je zo'n kennismaking eigenlijk niet zou moeten organiseren.
Rodion beweert dat je zo'n kennismaking juist wel moet organiseren.
→ Geef eerst een argument dat Melissa zou kunnen gebruiken voor haar bewering en geef daarna een argument dat Rodion zou kunnen gebruiken.

1p **16** Volgens de advertentie (zie tekst 10) worden op dag 9 de handvaardigheidsindustrie en de zijde-industrie in de omgeving van Chiang Mai bekeken.
Bij veel georganiseerde busexcursies in Thailand worden steeds dezelfde bedrijven bezocht. Dit gebeurt naar aanleiding van een project van de Thaise koningin om negatieve gevolgen van deze busexcursies zoveel mogelijk te voorkomen.
→ Welk negatief gevolg van deze busexcursies hoopte de koningin van Thailand te voorkomen door het bezoek op enkele plaatsen te concentreren?

1p **17** Toch leidde dit project van de koningin van Thailand zelf ook weer tot negatieve gevolgen.
→ Noem zo'n negatief gevolg.

foto's 2, 3, 4 en 5
Bezienswaardigheden in Thailand

foto 2

foto 3

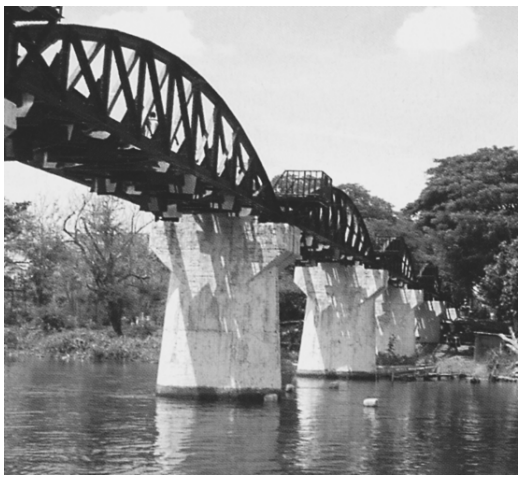

foto 4

foto 5

1p **18** De foto's 2, 3, 4 en 5 zijn genomen op plaatsen die bij de rondreis van de advertentie (zie tekst 10) bezocht worden.
Wat is de juiste volgorde van de foto's volgens het reisschema van de advertentie?

A 5, 3, 2, 4
B 3, 4, 5, 2
C 4, 2, 5, 3
D 3, 4, 2, 5
E 5, 4, 3, 2
F 4, 5, 2, 3

tekst 11

Geniet van de overweldigende luxe in onze ‘all-inclusive’ resorts

Een aantal maatregelen behoort dan ook tot ons standaard verzorgingspakket:

1 De paradijselijke tuinen worden constant gesproeid om voor u een groene oase van rust te scheppen, ook in het droge seizoen.
2 Handdoeken en bedlinnen worden dagelijks verschoond.
3 Eten en drinken zijn van de beste kwaliteit en worden dan ook vanuit het westen ingevlogen.
4 U hebt geen last van opdringerige souvenirverkopers, want deze worden door onze eigen beveiligingsdienst buiten het resort gehouden.

1p **19** Hoewel niet iedereen het over hetzelfde heeft als er gesproken wordt van duurzaam toerisme, wordt er in ieder geval mee bedoeld dat men ‘verantwoord’ met vakantie gaat. Dat wil zeggen dat er rekening gehouden wordt met mens, natuur en milieu. De natuur en het milieu ter plekke mogen niet of nauwelijks te lijden hebben onder het toerisme.
De plaatselijke bevolking moet kunnen profiteren van het toerisme en ook volgende generaties moeten het door het toerisme beter krijgen.
Welke maatregelen uit de advertentie van tekst 11 passen bij duurzaam toerisme?

A 1 en 2
B 3 en 4
C alle maatregelen
D geen van deze maatregelen

afbeelding 1

2p **20** Vliegreizen worden tegenwoordig vaak heel goedkoop aangeboden, zoals bijvoorbeeld blijkt uit afbeelding 1. Toch is dit bedrag van € 19 misleidend.
→ Geef hiervoor drie redenen.

foto 6
Spanje raakt je

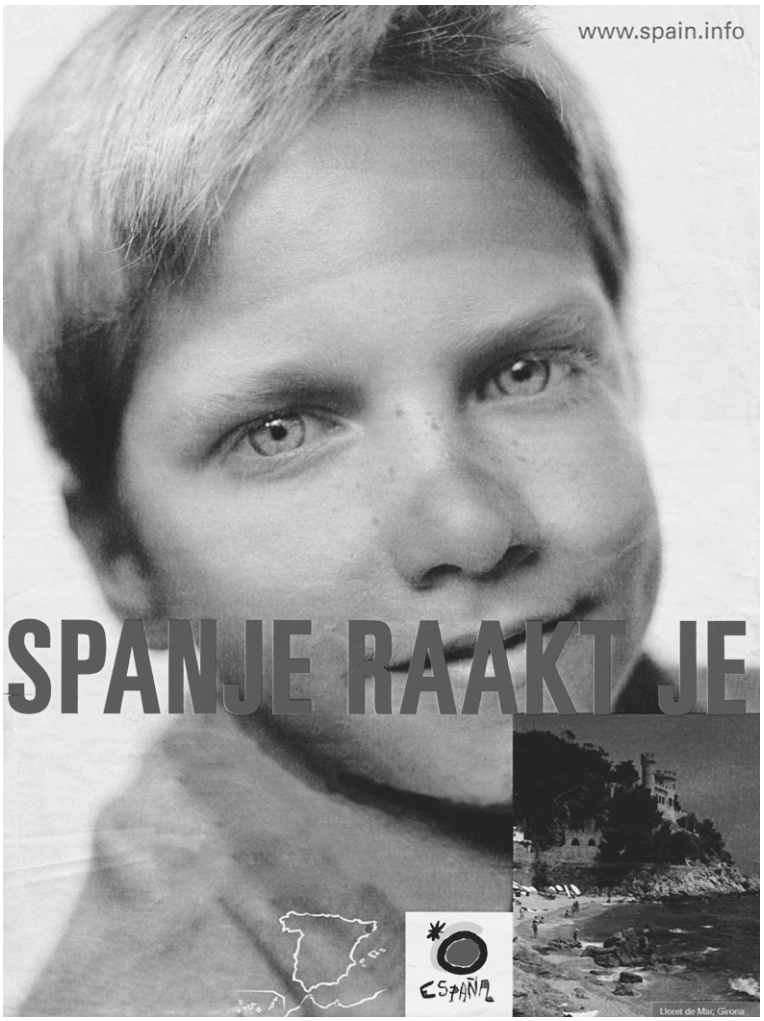

tekst 12

Aan twee kanten zee en aan een kant de oceaan.
Een kustlijn van meer dan 7.800 kilometer;
445 stranden aan een strakblauwe zee;
300 dagen zon per jaar.
En de beste hotels van Europa.
Bezoek Spanje en geef u over aan een leven van zon en zee.
Uw zongebrande huid zal later misschien wat verbleken, maar uw herinneringen zijn onuitwisbaar.

2p **21** Op grond van bovenstaande foto en tekst ontstaat er in de klas een discussie tussen Frank en Camilla over het wel of niet manipuleren van informatie voor mogelijke toeristen. Camilla vindt dat er aan manipulatie wordt gedaan in de tekst.
→ Geef twee voorbeelden uit de tekst die Camilla genoemd zal hebben.

kaart 3
Vakantiebestemmingen van Nederlanders

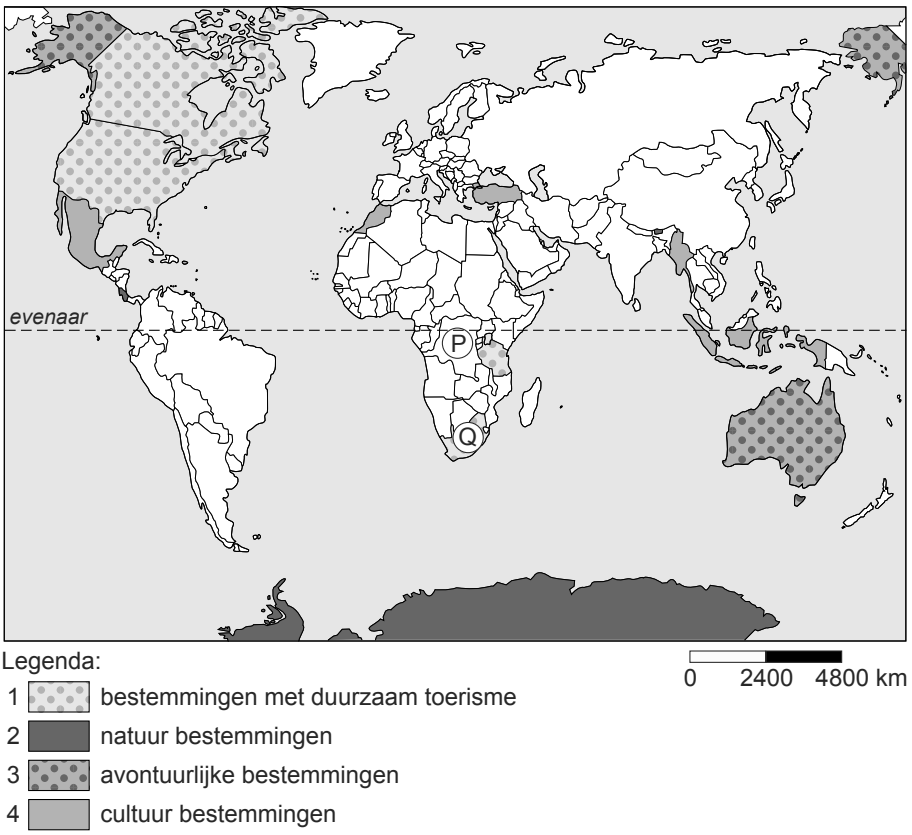

2p **22** Op kaart 3 staan verschillende vakantiebestemmingen in de wereld.
Hieronder staan vier verschillende uitspraken over een aantal van die vakantiebestemmingen.

1 In al de gebieden of landen met legenda-onderdeel 4 is de bevolking voornamelijk moslim.
2 De gebieden of landen van legenda-onderdeel 4 hebben allemaal een warm klimaat.
3 Kenmerkend voor de vegetatie van gebied P en Q is het tropisch regenwoud.
4 Antarctica is een voorbeeld van een natuurvakantie.

→ Welke twee uitspraken zijn juist?

figuur 1
De kringloop van het water

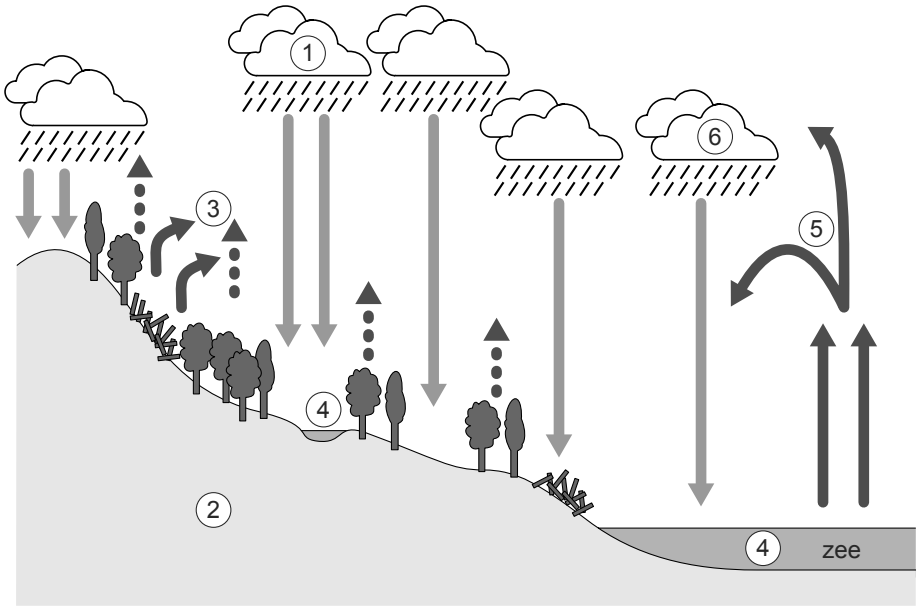

In bovenstaande figuur staat de kringloop van het water weergegeven.

1p **23** Bij welke cijfers in deze figuur is het water in de fase van condensatie weergegeven?

A bij 1 en bij 4
B bij 1 en bij 5
C bij 1 en bij 6
D bij 3 en bij 4
E bij 3 en bij 5
F bij 3 en bij 6

1p **24** In de kringloop van het water bevindt zich zoet en zout water.
Welke van de onderstaande uitspraken over de totale hoeveelheid water in de kringloop op aarde is juist?

A De totale hoeveelheid water neemt af; door het gebruik neemt het zoete water sneller af dan het zoute water.
B De totale hoeveelheid water neemt toe; door het smelten van landijs neemt het zoete water sneller toe dan het zoute water.
C De totale hoeveelheid water blijft gelijk; de verhouding tussen de hoeveelheid zoet water en zout water verandert wel voortdurend.

kaart 4
De wereld

2p **25** Eén van de opslagplaatsen van zoet water is in gletsjers en permanente sneeuwlagen. Op kaart 4 zie je een afbeelding van de wereld.
Op de kaart staan vijf gebieden aangegeven.
→ In welke twee gebieden vind je de opslag van zoet water vooral in gletsjers en permanente sneeuwlagen?

foto 7
Bemesten via infiltratie

Om landbouwgrond vruchtbaar te maken, bemesten boeren regelmatig hun land met gier (vloeibare mest). Op bovenstaande foto wordt het land door middel van een injectiesysteem bemest. Hierbij wordt de mest in de grond gespoten.
Deze manier van bemesten wordt in Nederland steeds vaker toegepast.

1p **26** Deze manier van bemesten heeft voordelen en nadelen.
Een voorbeeld van een nadeel is dat door deze manier van bemesten vissterfte kan ontstaan.
→ Verklaar hoe deze manier van bemesten vissterfte kan veroorzaken.

kaart 5
De Nijl

kaart 6
De dammen in de Nijl

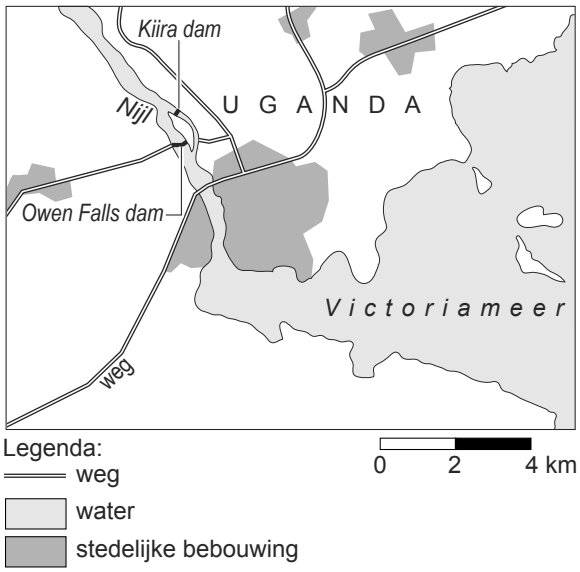

1p **27** In het gebied waaruit de Nijl haar water ontvangt, ligt ook het Victoriameer (zie kaart 5). Water uit dit meer stroomt naar de Nijl. Uganda heeft aan de rand van dit meer twee stuwdammen en een aantal waterkrachtcentrales aangelegd.
→ Noem twee andere redenen om deze rivier af te dammen.

1p **28** Vlakbij de Owen Falls dam (Falls = watervallen) is in 1999 een tweede dam, de Kiiradam, (zie kaart 6) gebouwd. Beide dammen liggen bijna aan de rand van het Victoriameer.
Eigenlijk zouden de buurlanden van Uganda over het bouwen van stuwdammen in een rivier moeten meebeslissen.
Welke twee landen zouden in dat geval daarvoor vooral in aanmerking komen?

A Kenia en Burundi
B Kenia en Sudan
C Rwanda en Burundi
D Tanzania en Rwanda

2p **29** In de afgelopen jaren is het waterniveau in het Victoriameer ruim anderhalve meter gezakt. Verdere daling levert een aantal problemen op.
→ Noem twee problemen.

kaart 7
Waterschaarste in het Midden-Oosten

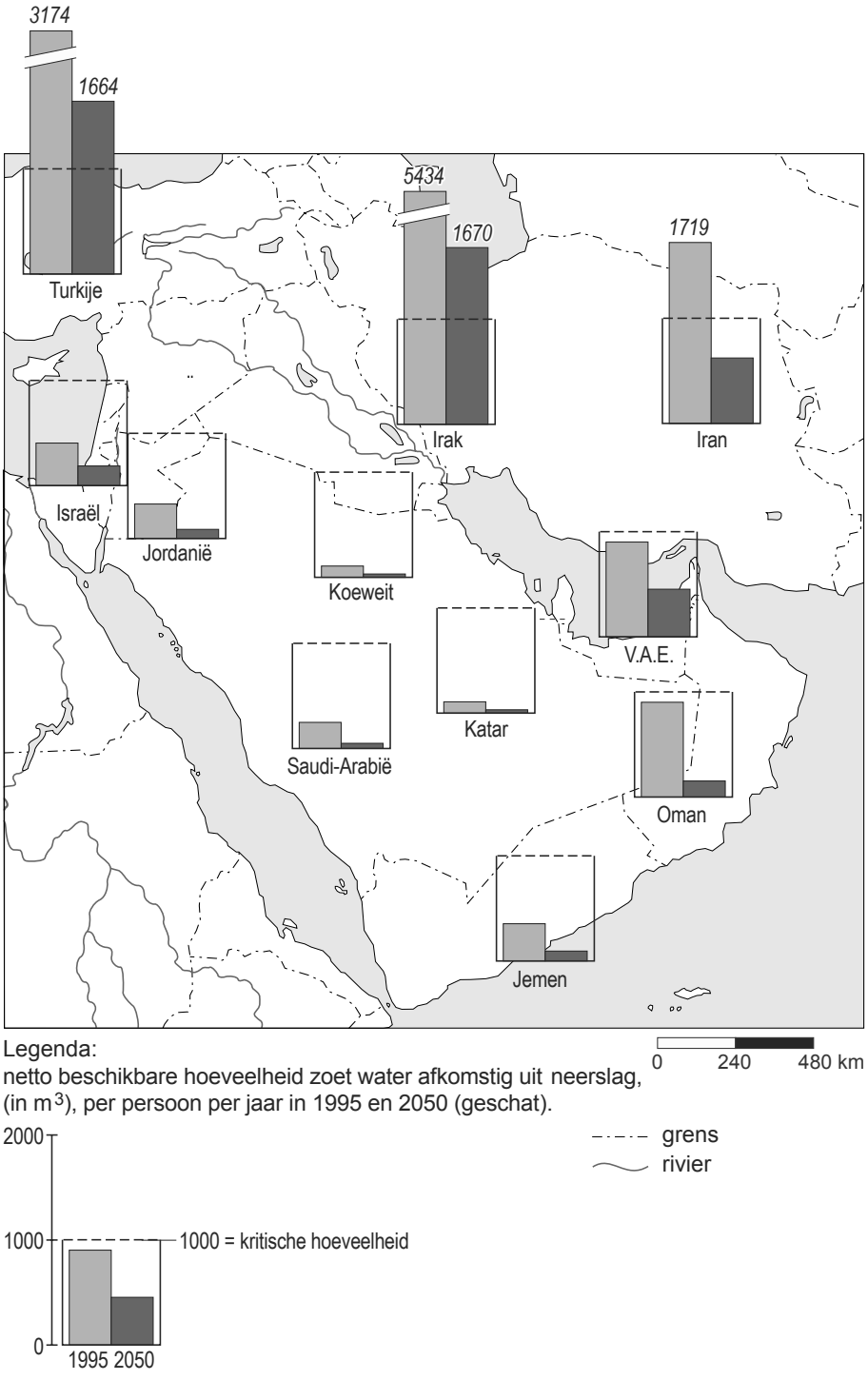

1p **30** De kaart ‘Waterschaarste in het Midden-Oosten’ (zie kaart 7) laat zien dat in Irak in 2050 nog ruim voldoende water uit neerslag beschikbaar zal zijn voor de bevolking. Het grootste gedeelte van Irak bestaat echter uit droog gebied.

→ Verklaar waarom er in Irak naar verwachting toch ruim voldoende neerslagwater beschikbaar blijft in 2050.

1p **31** In Irak wordt het water gebruikt in de landbouw, in de industrie en in de huishoudens. Een deel van het water wordt echter niet gebruikt.
→ Wat gebeurt er met het water dat niet in Irak gebruikt wordt?

1p **32** In alle landen die afgebeeld zijn op kaart 7 zie je een afname van de netto beschikbare hoeveelheid water per persoon per jaar.
Hieronder staan drie mogelijke oorzaken voor deze afname.
1 de toename van de bevolking
2 het smelten van het landijs
3 het stijgen van de welvaart
Welke oorzaak is of welke oorzaken zijn juist?
A alleen 1
B alleen 2
C alleen 3
D alleen 1 en 2
E alleen 1 en 3
F 1, 2 en 3

1p **33** Volgens kaart 7 is de beschikbare hoeveelheid water uit neerslag in Saudi-Arabië, Katar en Koeweit veel geringer dan in Irak.
→ Noem ─ afgezien van de neerslag ─ nog twee andere manieren waarop deze landen toch aan voldoende (drink)water voor de bevolking kunnen komen.

figuur 2
De eigen watervoorziening van Fernando Secumandi

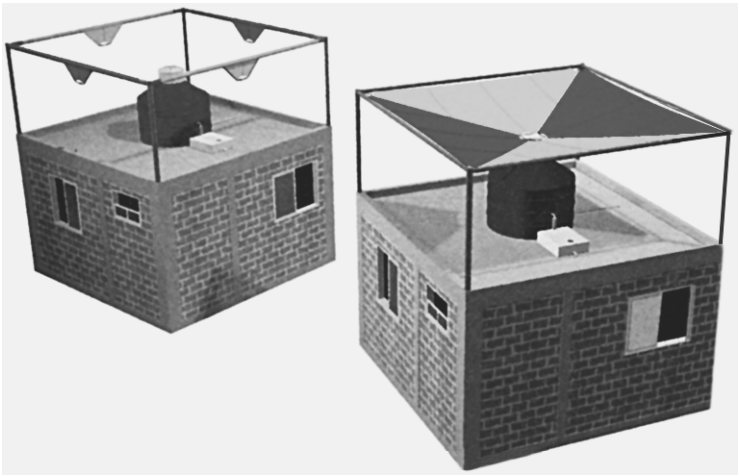

uitvinder: Fernando Secumandi
omzet: 0 (nog in ontwikkeling)
afzetmarkt: Brazilië, later ook andere regenrijke landen
Prijs: € 200,-.

Drinkwater is duur. Dat geldt vooral voor gezuiverd leidingwater. Reden voor de Braziliaanse uitvinder Fernando Secumandi om een eigen watervoorziening te ontwikkelen voor woningen in sloppenwijken (zie figuur 2)

1p **34** Leg uit hoe met de zeilen de werking is van het watervoorzieningssysteem dat Fernando Secumandi uitgedacht heeft.

2p **35** Het watervoorzieningssysteem van Fernando Secumandi is een voorbeeld van een kleinschalig project dat tot duurzaam watergebruik leidt met gebruikmaking van grijs water.
→ Neem de begrippen: kleinschalig, duurzaam watergebruik en grijs water over op het antwoordblad en schrijf achter elk begrip waarom dit op het watervoorzieningsysteem van Fernando Secumandi van toepassing is.

De waterafvoer in West-Europa levert de laatste tientallen jaren veel problemen op. De grote rivieren treden in de maanden dat zij veel water vervoeren regelmatig buiten hun oevers en veroorzaken overstromingen. De grote hoeveelheid water hangt samen met hevige neerslag die zich in ons werelddeel vaker en langduriger lijkt voor te doen.

1p **36** In welke maanden vervoeren de grote rivieren, de Rijn en de Maas bijvoorbeeld, het meeste water?
A januari en februari
B april en mei
C juli en augustus
D oktober en november

figuur 3
Maatregelen langs de grote rivieren

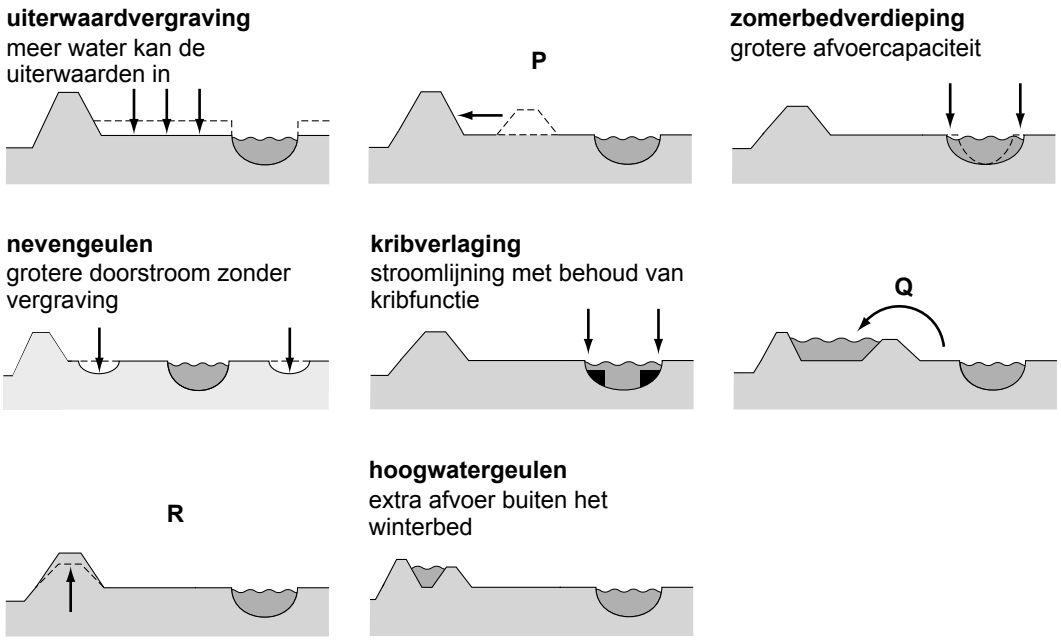

Langs de grote rivieren in Nederland moeten maatregelen genomen worden om de kans op overstromingen te verkleinen. De afbeeldingen hierboven geven een aantal van de mogelijke ingrepen weer in het rivierengebied om de kans op overstromingen te verkleinen.
Bij drie afbeeldingen is de titel vervangen door de letters P, Q en R.
In willekeurige volgorde zijn deze maatregelen: dijkverhoging, dijkverlegging en waterberging.

1p **37** Wat is de juiste combinatie van maatregel en letter?

	dijkverhoging	**dijkverlegging**	**waterberging**
A	P	Q	R
B	Q	P	R
C	R	P	Q
D	P	R	Q
E	Q	R	P
F	R	Q	P

kaart 8
De Yangtze met de Drieklovendam

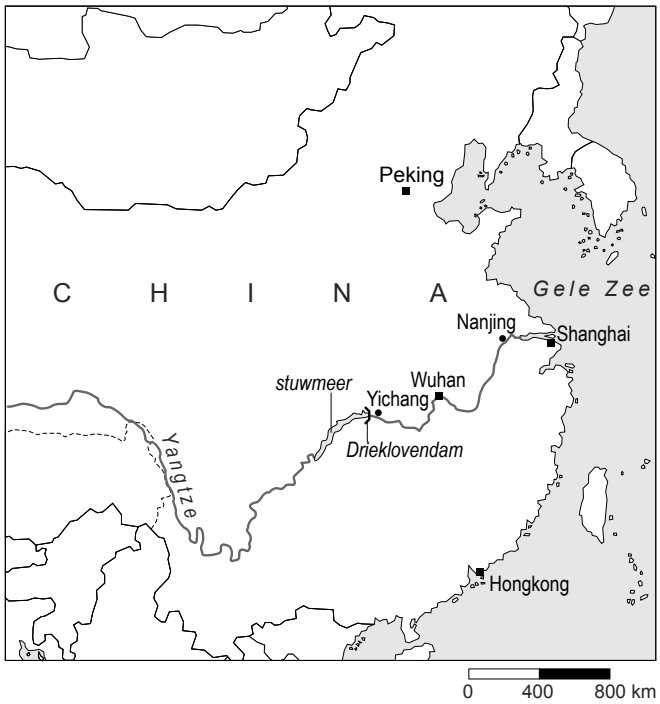

foto 8
De Drieklovendam

2p **38** De Drieklovendam in China is een voorbeeld van een grootschalig project (zie kaart 8 en foto 8). Met dit project in China's grootste rivier, de Yangtze, hoopt de Chinese overheid aan de groeiende vraag naar elektriciteit te kunnen voldoen.
→ Geef twee redenen waarom hier sprake is van een grootschalig project. Gebruik bij je antwoord onder andere kaart 8 en foto 8.

2p **39** Projecten, zoals de Drieklovendam, kunnen ook nadelige gevolgen hebben.
→ Noem twee nadelige gevolgen van de Drieklovendam voor de bewoners in het gebied stroomafwaarts van de dam.

foto 9
Indruk van het windmolenpark

Acht kilometer voor de kust van Egmond bouwen Shell en Nuon aan een experimenteel windmolenpark van 36 windmolens. Foto 9 geeft een indruk van twee van deze molens in zee.

1p **40** Er zijn groepen mensen die blij zijn met dit park, zoals milieugroepen. Greenpeace bijvoorbeeld, is een groot voorstander van de bouw.
→ Noem twee voordelen van deze vorm van energieopwekking.

1p **41** Er zijn ook tegenstanders van de aanleg van het park.
→ Noem een argument van de tegenstanders.

kaart 9
Wereldenergiereserves, uitgedrukt in verbruik per energiebron, 2000

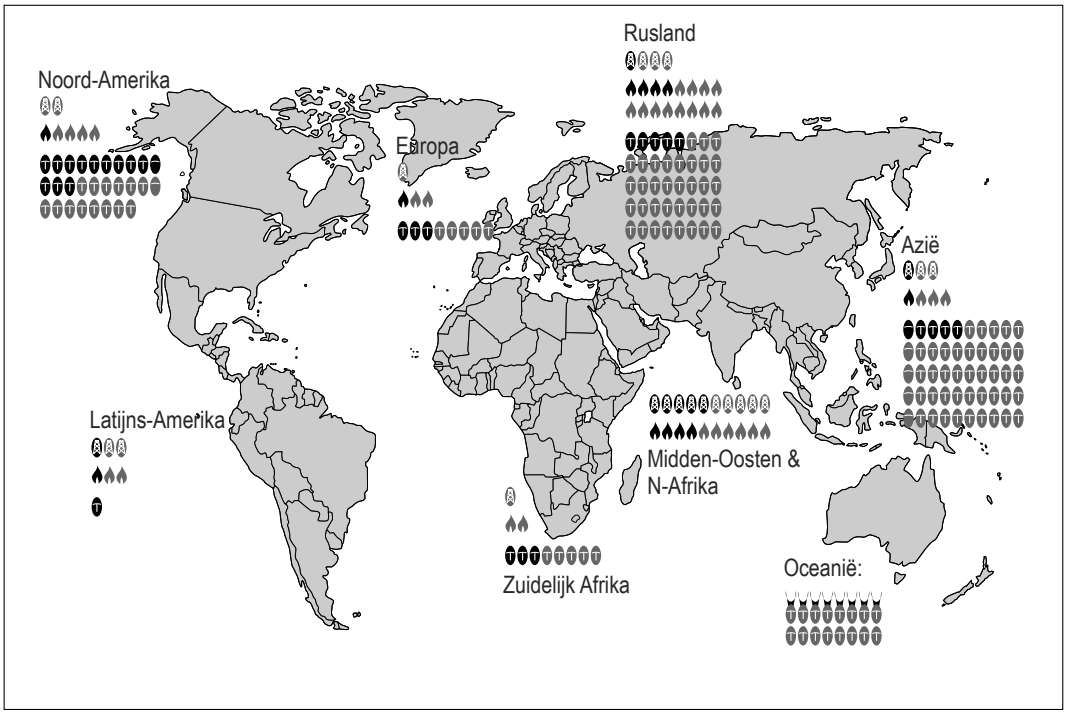

1p **42** De kaart toont de voorraden aardolie, aardgas en steenkool op aarde en de speculatieve reserves van deze energiebronnen.
→ Welke benaming is er voor de energiebronnen aardolie, aardgas en steenkool?

1p **43** Welke gebieden in de wereld zullen, in verband met de speculatieve reserves (zie kaart 9), belangrijk worden voor Europa?
A Noord-Amerika, Latijns-Amerika en Azië
B Zuid-Afrika, Midden-Oosten en Noord-Amerika
C Latijns-Amerika, Rusland en Zuid-Afrika
D Azië, Midden-Oosten en Rusland

figuur 4
Het ontstaan van het broeikaseffect

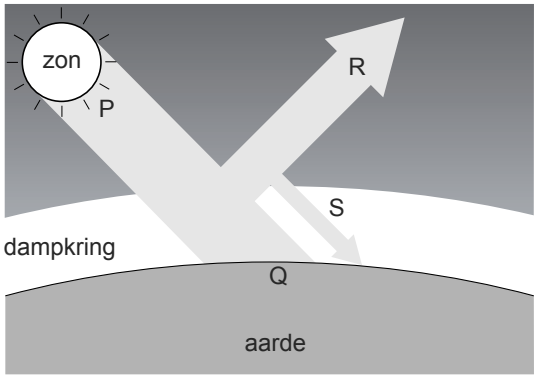

1p **44** In figuur 4 is onder andere het ontstaan van het broeikaseffect afgebeeld.
Welke letter geeft het ontstaan van het broeikaseffect weer?

A P
B Q
C R
D S

1p **45** Het broeikaseffect is een natuurlijk proces. Zonder dit broeikaseffect zou leven op aarde onmogelijk zijn. Broeikasgassen versterken het broeikaseffect echter. En dat kan grote gevolgen hebben.

→ Wat is de relatie tussen broeikasgassen en het broeikaseffect.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.